

“กลายเป็นคนอื่น”

ศุภกิตต์ ไตรประเสริฐ

ศิษย์เก่า 54 สหส 5108610923

คิดถึง “สนาม” สมัยเรียน

สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา เปิดมุมมองใหม่ๆ ให้กับฉัน จุดประกายความสนใจใหม่ๆ ทำให้ฉันมองเห็นโลกกว้างขึ้นกว่าที่เคย ฉันตัดสินใจเลือกเรียนเน้นหนัก มานุษยวิทยา เพราะฉันชอบที่จะออกภาคสนาม การเลือกเน้นหนักมานุษยวิทยา ทำให้ชีวิตในรั้วมหาวิทยาลัยของฉันที่นี่ เป็นประสบการณ์ที่มีแต่เรื่องน่าจดจำ การได้เข้าสนามกับเพื่อนๆ ได้ไปในหลายๆ ที่ ได้แลกเปลี่ยนกับอาจารย์ กับชาวบ้าน คนในชุมชนที่สำคัญคือ ชีวิตในสนามของนักศึกษา มานุษยวิทยา มันเป็นเรื่องที่ amazing มากๆ เราสามารถเรียนรู้ ด้วยการไปอยู่ กิน นอน พูดคุย กับผู้คนที่หลากหลาย ได้นั่งดื่มกัน นิดหน่อย สนามหนึ่งที่ประทับใจมาก ๆ คือที่หมู่บ้านไต่ดำ บ้านนาป่าหนาด จ.เลย คือครั้งนี่เหมือนเป็นทริปบายเนียร์เด็กเอกมานุษย รหัส 51 คือเป็น “สนาม” สุดท้ายของการเรียนปริญญาตรี สังคมวิทยา-มานุษยวิทยา

นอกจากฟิลด์ทริปในรายวิชา ยังมีค่ายศึกษาชุมชนที่คณะกรรมการนักศึกษา จัด ซึ่งฉันก็ไปทุกค่าย ทุกค่ายสนุกสนาน ได้ความรู้มากมาย ได้มองเห็นอะไรที่เราไม่เคยรู้ไม่เคยเห็นมาก่อน ได้ชิมอาหารรสชาติใหม่ๆ มีทริปหนึ่งน่าตื่นเต้นมาก ครั้งนั้นเราไปภูทับเบิกกัน ไปทำฝาย และไปศึกษาวัฒนธรรมชุมชน ทำฝายคือฝายจริงๆ บุกป่าจริงๆ ถางป่ากันสดๆ มีชาวบ้านเดินนำ พอไปถึงแหล่งน้ำ คือปลิง/ทาก เยอะมาก เยอะจนทุกคนต้องพันตัวปิดมิดชิดทุกส่วนแต่ก็ยังยมีบางคนที่ไม่โดนทากดูดเลือด ซึ่งโชคดีมากที่ฉันไม่โดน เราอยู่บนภูทับเบิกไม่กี่วัน ก็มีเรื่องให้ต้องอพยพออกจากพื้นที่ เพราะในตอนนั้นพื้นที่อยู่ในช่วงมีประเด็นความขัดแย้งระหว่างผู้ใหญ่บ้าน 2 หมู่บ้าน และก็เรื่องการเข้ามาของโครงการหลวง จำได้ว่าผู้ใหญ่บ้านบอกให้ย้ายออกไปที่ภูหินร่องกล้า พวกเราก็ขนของขึ้นรถกระบะ แต่ระหว่างเดินทางตามถนน มีชาวบ้านบางส่วนออกมา

ชูป้ายไล่ บางคนถือปืน คือพวกเราก็รีบ ๆ ขึ้นรถกระบะกัน คือตอนนั้นความรู้สึกสนุกมากกว่ากลัว คือสนุกที่ได้เจอเรื่องตื่นเต้นๆ แบบนี้

เรื่องยังไม่หมดแค่นี้ ไปภูหินร่องกล้า เจ้าหน้าที่อุทยานเอาเครื่องดื่มพื้นบ้าน กลั่นเองดีกรีสูงมาให้ชิม น้ำใสๆ เหมือนน้ำเปล่า อากาศหนาวๆ มันก็โอเค แต่ดื่มไป สักพัก เริ่มงงๆ มึนๆ แล้วก็หนีไปแบบไม่รู้ตัวเลยที่เดียว ที่นั่นเรายังทำอาหารกัน จำได้ว่าอาหารจานเด็ดที่อร่อยที่สุดของทริป และต้องมีทุกมื้อคือ “พริกน้ำปลา” ที่ทุกคนต่างพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า “แค่มีพริกน้ำปลา ภูก็อยู่ได้ละ” (ความจริงแล้ว อาหารอื่นๆ ก็อร่อยนะ ในฐานะที่ช่วยทำอาหารอยู่บ้าง) การได้ออกทริปมันทำให้เราได้เรียนรู้จากความเป็นจริง ได้มองเห็นอะไรใหม่ๆ ที่บางทีเราก็ไม่เคยรู้ ซึ่งการอยู่แต่ในห้องเรียนมันไม่สามารถที่จะทำให้เรามองเห็นได้เท่ากับการไปลงพื้นที่จริง

อย่างภาคสนามตอนช่วงที่เกิดน้ำท่วมใหญ่ปี 54 ก็มีโอกาสดูเข้าไป “สนาม” ชุมชนแถวๆ นิคมอุตสาหกรรมนวนคร และก็เขียน paper เรื่องชีวิตของคุณลุงคนหนึ่ง ที่พิการทางสายตา ฉันกับเพื่อนหนึ่งคนเข้าไปที่บ้านแกบ่อยมาก ๆ ในตอนนั้นหลังจากที่น้ำลดแล้ว เพื่อเข้าไปเก็บข้อมูลชีวิตของคนในภาวะภัยพิบัติ ในช่วงแรกที่เรเข้าไป คุณลุงให้ข้อมูลอย่างดีด้วยความเต็มใจ เล่าให้เราฟังทุกเรื่อง แต่หลังจากที่สถานการณ์น้ำเริ่มเข้าที่เข้าทางไปซักระยะ เรากลับไปที่บ้านคุณลุงอีกครั้ง สิ่งที่เราเห็นคือ มีช่างกำลังทำบ้าน ทำรั้วบ้านของคุณลุงใหม่ เราเข้าไปคุยกับคุณลุง แต่คราวนี้คุณลุงกลับมีท่าทีตะเพิดเราบอกว่าไม่ให้ข้อมูลแล้ว “ไม่ต้องมาแล้ว มาแทนที่จะมีอะไรมาให้บ้าง ก็ไม่มี ไปบอกอาจารย์เลยนะว่าผมไม่ให้ข้อมูลอะไรแล้ว” เราก็งง ว่าทำไมอยู่ดีๆ ลุงถึงเปลี่ยนไป ความรู้สึกของเราตอนนั้นคือ ทั้งงง ทั้งอึ้ง หน้าซำมาก แล้วงานก็ยังข้อมูล ที่อยากจะคุยกับลุงแกอีก ด้วยความสงสัย เราก็เดินถามคนแถวชุมชน จนได้คำตอบ มาว่า แกเพิ่งได้รับเงินก้อนใหญ่จากการขายที่ดินที่เป็นมรดกของพ่อแม่แก คนแกวนั้น บอกว่า แกคงกลัวว่าคนจะรู้ว่าเรามีเงินเยอะ แล้วจะโดนปล้นมั้ง พอแกได้เงินมาปุ๊บ แกก็อยู่แต่บ้าน นี่ก็มันทำให้เรารู้เลยว่าบางทีชาวบ้านหรือคนในชุมชนก็ไม่ได้เป็นภาพแบบโรแมนติก ทุกอย่างสวยงามไปหมดอย่างที่หลายๆ คนเคยคิด หรือเคยอ่านพบมาจากงานบางชิ้น ซึ่งนี่คือความจริงที่เราได้เห็นจาก “สนาม”

คิดถึง ตึกคณะ “อาคารสังคมวิทยาฯ”

ตึกคณะเป็นเหมือนที่พบปะรวมตัวกัน โดยเฉพาะคนที่เข้าคณะ คนที่ทำกิจกรรม ก็จะเจอกันเกือบทุกวันแถวคณะ เรียงเสริจก็มานั่งที่เก้าอี้ไม้ตรงลานของคณะ

พูดคุยสัพเพเหระ ยิ่งช่วงที่มีกิจกรรมบางที่ก็อยู่กันตึกๆ ตื่นๆ เตรียมงาน บางทีก็นั่งตากแอร์ที่ ห้อง กน. เจอคนเดินผ่านไปผ่านมา นั่งกินขนมกันกับเพื่อนๆ มหา'ลัย และคณะมีกิจกรรม “แน่น” มาก ตลอดทั้งปี ห้อง กน. และ ตึกคณะจึงไม่เคยเงียบเหงา มีแต่เพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ แวะเวียนเข้ามาร่วมกิจกรรม ตัวฉันเองสมัยเมื่อยังเรียนอยู่ ก็เป็นกรรมการนักศึกษา ของคณะด้วย ตึกคณะและห้อง กน. จึงเป็นสถานที่ “สังสถิต” แห่งหนึ่งที่เข้ามาอยู่เป็นประจำ ฉันจำได้ว่าตอนที่ฉันอยู่ ปี 1 พวกเราจะต้องเตรียมงานกีฬาเฟรชชีเกมส์กัน ในตอนนั้นเพื่อนๆ ในคณะเข้ามาช่วยกันเตรียมงานกันอย่างคึกคัก ทั้งทำอุปกรณ์สแตนดาร์ดเชียร์ อุปกรณ์สำหรับขบวนพาเหรด ในครั้งนั้นถ้ามีแต่เฉพาะทีม กน. เราก็จะทำออกมาไม่ได้แน่ๆ แต่ที่นี่ที่ได้แรงและความคิดจากเพื่อนๆ ในรุ่นร่วมด้วยช่วยกัน งานในครั้งนั้นจึงสำเร็จออกมาได้ด้วยดี นอกจากตึกคณะจะเป็นที่ที่ทำการกิจกรรมต่างๆ แล้ว ตึกคณะยังเป็นเป็นที่ที่ทำให้คนในคณะรู้จักกัน ได้พูดคุย และสนิทกันมากยิ่งขึ้นด้วย เพราะเราได้เห็นหน้า ได้พูดคุยทักทายกัน เป็นเพื่อน เป็นพี่ เป็นน้องกัน การเรียนในมหา'ลัยต่างจากมัธยมตรงที่เราจะมีอิสระมากกว่า วิชาเรียนเราก็เลือกลงกันเอง เรียนกันคนละห้อง คนละตึก ไม่เหมือนตอนมัธยมที่จะอยู่ห้องเดียวกัน ตึกคณะจึงเป็นสถานที่ที่ทำให้เรามีเพื่อนๆ ในคณะ ทำให้เราได้รู้จักกันไปเที่ยวไปกินเหล้ากัน สำหรับฉันแล้วตึกคณะจึงเป็นพื้นที่แห่งความทรงจำอันมากมายเกี่ยวกับเพื่อนๆ เมื่อสมัยตอนเรียน บางอย่างสนุก บางเรื่องเศร้า บางเรื่องไร้สาระ บ้าๆ บอๆ แต่เมื่อหวนคิดถึงเรื่องราวเหล่านั้นขึ้นมาทีไร ก็อดไม่ได้ที่จะยิ้มออกมาทุกครั้งไป

อันที่จริงแล้ว มีอีกที่หนึ่งที่เป็นพื้นที่แห่งความทรงจำเรื่อง “เพื่อน” ก็คือ “ร้านเหล้าแถวประตูเชียงราก” ซึ่งมีอยู่ประปรายหลายร้าน หลังจากที่จบมาแล้วไปนั่งร้านอื่นบางที่ก็นึกถึงตอนที่ยังเป็นนักศึกษา ที่ไปนั่งกับเพื่อนๆ เม้าบ้าง ไม่เม้าบ้าง สนุกสนานเฮฮาตามประสา ตามร้านแถวมหา'ลัย พวกเราสามารถทำอะไรบ้าง บ้าง บอๆ กันได้แบบสบายใจ เพราะที่ไปก็เป็นเพื่อนกันหมด ไปกันแต่ละที่ก็เป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้นั่งคุยกัน เล่าเรื่องนู่นนี่กัน เม้าท์คนนู่นคนนี่ นินทาคนนั้นกันสนุกสนาน แล้วตื่นมาตอนเช้าก็ลืม ว่าคุยอะไรกันไปบ้าง มันเป็นการพักผ่อน (พักบ่อย) และบางทีมันก็ทำให้เราผ่อนคลายจากเรื่องอื่นๆ ด้วย แม้ว่าบางครั้งจะมีบ้างที่ถึงกับหัวร่าหน้าก็ตาม

คิดถึง “ความเป็นกันเอง” ของ (คนใน) คณะ

หลังจากที่ฉันจบไปแล้ว ฉันก็ยังคงกลับมาคณะบ้างในบางครั้ง หรือในกิจกรรม

บางกิจกรรม ฉันยังติดต่อบริกาหารหรือกับอาจารย์บางคนอยู่บ้าง ทุกครั้งที่ฉันมีโอกาสได้กลับมาที่คณะ ฉันก็จะไปหาพี่ๆ เจ้าหน้าที่ พี่ๆ เจ้าหน้าที่ทุกคนน่ารักมากๆ คือสามารถคุยด้วยได้ ถึงแม้ว่าฉันจะจบไปแล้วแต่กลับมาที่คณะ พี่ๆ เจ้าหน้าที่ก็ยังจำฉันได้ บางครั้งที่ฉันจะมาหาอาจารย์ แล้วอาจารย์ไม่อยู่ ฉันก็จะไปคุยกับพี่ๆ เจ้าหน้าที่ระหว่างรออาจารย์ ฉันค่อนข้างสนิทกับพี่ๆ เจ้าหน้าที่ที่คณะหลายคนตั้งแต่สมัยที่ยังเป็นนักศึกษา เพราะช่วงที่เรียน ฉันต้องติดต่อกับพี่ๆ เจ้าหน้าที่ที่อยู่เป็นประจำ ทั้งงานกิจกรรมนักศึกษาและก็เรื่องเกี่ยวกับการเรียน บางทีก็ไปทริปปากสนามด้วยกันด้วย

นอกจากพี่ๆ เจ้าหน้าที่แล้ว อาจารย์ คณะเรา นอกจากจะสอนหนังสือแล้ว อาจารย์หลายคนยังเป็นที่ปรึกษาในหลายๆ เรื่องให้กับฉันด้วย หลังจากที่จบออกไป ฉันยังคงติดต่อกับอาจารย์บางคนอยู่บ้าง ในบางครั้งฉันก็เข้าไปคุย ไปปรึกษาขอคำแนะนำ ความเห็นเรื่องนู่นนี่นั่น ซึ่งบ่อยครั้งที่ฉันมีเรื่องที่ต้องคิดหรือจะต้องตัดสินใจ หรือบางครั้งแค่มีเรื่องลึกลับใจ ไม่ค่อยสบายใจ ฉันสามารถไปเล่า ไปปรึกษากับอาจารย์ได้ และฉันก็มักจะได้อาจารย์ คำแนะนำที่ทำให้ฉันรู้สึกสบายใจขึ้น สามารถจัดการกับปัญหาให้มันผ่านไปได้เสมอ บางครั้งเวลาที่ฉันมีเรื่องไม่สบายใจ เมื่อฉันได้ไปคุยกับอาจารย์ฉันก็จะรู้สึกดีทุกครั้ง แม้ว่าบางครั้งอาจารย์จะนั่งทำงานอยู่ หรืออาจจะยุ่งอยู่ แต่อาจารย์ก็ยังนั่งคุยกับฉัน ฉันอยากจะขอบคุณสำหรับคำแนะนำดีๆ ที่ผ่านมา และก็ขอบคุณสำหรับความเป็นกันเองที่มีให้กับศิษย์เสมอมา

ในท้ายที่สุด ฉันอยากจะทิ้งท้ายเอาไว้ตรงนี้ว่า คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา อาจจะไม่ใช่คณะที่สอนให้เราจบออกไปพร้อมกับวิชาชีพใดวิชาชีพหนึ่ง สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ให้เรามากกว่านั้น นั่นคือมันสร้างคุณลักษณะบางอย่างให้กับเรา ทำให้เราสามารถไปอยู่ที่ไหนก็ได้ เพราะมันทำให้เราพร้อมและสามารถที่จะเรียนรู้อะไรต่อมิอะไรได้มากมาย มันอาจทำให้เราพร้อมที่จะกลายเป็นคนอื่น (becoming others) เพราะเราอาจไม่สามารถบอกได้ว่าตัวเราในตอนนี้และในอดีตกับในอนาคต เราจะยังเป็นเรากเดิมอยู่หรือไม่ ตัวตนของเรามันไม่ได้แน่แท้แน่นอน มันเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา รวมถึงสิ่งต่างๆ รอบตัวเรามันก็เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จากประสบการณ์การใช้ชีวิตและการเรียนรู้ สำหรับฉัน ฉันคิดว่า สังคมวิทยา – มานุษยวิทยา มันสอนวิธีคิด ทำให้เรามีมุมมองที่จะมอง “โลก” ไบนี้ได้อย่างลุ่มลึกยิ่งขึ้น ไม่ตื้นเขินนัก